

A TRĂI ÎNTR-UN MARE POEM

Mircea Cărtărescu* propune în *Melancholia* un nou concept prin intermediul căruia poate fi revizitată întreaga sa operă în proză. Toate obsesiile, toate temele din cartea de față sunt cunoscute cititorilor din cărțile anterioare, mai ales din *Orbitor* și *Solenoid*. Așadar, *Melancholia* pare a fi o dovadă că autorul ei nu vrea să schimbe nimic în planul exterior al recognoscibilității imediate, ci vrea să ducă lucrurile mai în profunzime.

Melancholia nu este nici o carte de nuvele, dar nici un roman, cu toate că frazele ce conțin referiri la această stare interioară se regăsesc în toate cele trei părți ale scrierii. Transcriu doar câteva paragrafe în care apare cuvântul „melancholia”, cuvântul-concept ce aduce cele trei părți ale scrierii în același continuum: „Tot blocul lor era făcut din cavouri puse unul peste altul. Oleandrii ofiliți prin colțuri își trăgeau poate seva din femeile, bărbații și copiii morți de dincolo de uși, de-aceea miroseau atât de dulceag. Urcând treptele spre alt palier, copilul simți deodată, deplină, oroarea și melancholia vieții, și își dori să nu se fi născut niciodată” (*Punțile*); „Trăsăturile lui care, parcă nu erau făcute să exprime emoții, nici gânduri, nici dorințe, ci erau acolo, pe fața lui, ca muchiile și cutele unui obiect neînțeles. Dacă exprima totuși ceva pe acea față, era un fel de sumbră melancolie” (*Vulpile*); „Uneori, mai ales în serile când îl copleșea melancholia, băiatul deschidea șifonierul cel vechi ca să-și vadă pieile” (*Pieile*). Nu este o carte de nuvele, nu este un roman, dar textele se află în corespondență cu scrierile anterioare numite romane. Se poate crea și un paralelism între *Nostalgia* și *Melancholia*, cele două sentimente oarecum similare, interșanjabile.

Melancholia este o stare a celor aflați între lumi. E poezie risipită de revelația concretului. E o îngemănare dintre voinea de a trăi și abandonul total al sinelui. E neputința celui ce vrea să deslușească sensul vieții, al acelei vieți ce poate exista în afara lui, ca și cum el nu s-ar fi născut niciodată. Melancholia conține în sine toate emoțiile, e un corolar al acestora. E *hipo* și *hiper* în același timp. E membrana tuturor organelor atinse de fiorul emoției. Poate căpăta valențe stranii, de neînțeles pentru mintea omenească. Melancholia îi dă acces individului spre lumea cealaltă, pentru o fracțiune de secundă. De aici, maxima tulburare a celui situat pentru o clipă între lumi. Acesta se va strădui să restituie acea nanosecundă de libertate obscură și stranie.

Cele trei proze ale lui Mircea Cărtărescu sunt legate organic între ele tocmai prin alternanța dintre realitate – vis, prin continuumul dintre halucinație și percepția anodină a lucrurilor. Halucinația pare a fi uneori un mod de a înțelege lumea în formele ei cele mai străine ochiului uman. Care dintre lumi e cu adevărat Lumea? Cea percepută prin simțurile comune sau cea redată prin extinderea fără limită a conștiinței? Eroii cărții experimentează aceste stări extra-senzoriale pentru a-și spori neîncrederea în realitatea exterioară. Niște construcții banale par adevărate temple (ruinate) din vechime. Ele formează împreună toposurile acestei lumi aflate în metamorfoză.

În *Punțile*, un copil își așteaptă mama plecată la cumpărături fără a se mai întoarce. Așteptarea amplifică tot spațiul vizual și sonor al apartamentului în care locuiește. Singurătatea, din ce în ce mai apăsătoare, îi stimulează imaginația: „Cine era? Amintirile lui imediat dizolvate, de parc-ar fi ajuns la el din altă viață, păreau tot niște bucățele de carton din cele cu care se juca la nesfârșit, alcătuint, pe masa din sufragerie, tablouri cu prinți, castele și fete în racle de sticlă. Propriul său chip în oglindă nu-i spunea destul, deși parcă-i mai mult în fiecare zi, de parcă în fiecare zi ar fi mers într-un muzeu imens și gol”.

Vulpile poate fi citită ca un joc dureros al identității. Marcel își pierde sora, pe Isabel, ceea ce-i provoacă o serie de stări vecine cu morbidul. Nu a plecat doar un om, un copil, ci s-a desprins o parte din sine. Cu cine și-ar mai fi putut continua viața secretă: „În urma lor, ușa se trântea ca atunci când se face curent, neatinsă de mâini omenești. Sub ea rămânea mereu o dără de lumină strălucitoare ca lama unei săbii. Dar copiii nu se culcau. Abia atunci începea viața lor secretă”.

Pieile, cea mai lungă și mai bine realizată dintre proze, e cea mai alegorică din carte. Oamenii năpârlesc, lasă în urma lor mai multe piei odată cu înaintarea în vârstă. Cititorii sunt martorii unor metamorfoze bizare. Dar „metamorfoza” aceasta, marca Mircea Cărtărescu, nu implică mutilare, ci evoluție, creștere spirituală. Concomitent, reprezintă trauma descoperirii propriei sexualități, mai ales când adolescentul Ivan se află în preajma Dorei, ființă investită de acesta cu însușiri nepământești. Povestea celor doi are loc într-o buclă de timp, într-o irealitate a materialității. „Pieile” sunt materialitate și irealitate în același timp. Un substitut al memoriei unui timp deloc definit:

„așa creșteau oamenii, lăsându-și în urmă pieile ca pe niște melancolice vestigii a ceea ce fuseseră odinioară”. Ivan își găsește un corespondent, pe Vasile Singurătate, un poet mort demult. Datorită acestuia, protagonistul își începe viața într-un poem alcătuit din poemele tuturor poezilor care au trăit vreodată. Revenind la Dora: această fată misterioasă îi prilejuiește lui Ivan cea mai puternică revelație. Dora se dezbracă și ea de o piele, metamorfozându-se într-o femeie deosebit de frumoasă. Avem de-a face cu o revelație a cor-

poralității, a mirosurilor, a fascinației pentru fiecare particică de carne lăsată vederii: „Fusese parcă semnalul unui nou început. Căci imediat după ce jertfa se produsese, coconul începu să se-agite, lent la-nceput, dar într-un ritm tot mai alert, de parcă ființa din el se trezea cu încetul, se-ntindea și se răsucea-n așternut, gata să se reîntoarcă-n visul mai apos și mai gri pe care-l numim realitate. Dar Dora nu se-ntindea și nu se agita, ci se inventa în acele momente (...). Coconul rămase atârnat în tavan, dezumflat și zdrențuit ca un balon stratosferic, pe când povara sa gingașă se turti și se frânse pe podea de propria ei greutate. Și-atunci, prin gelatina ce sublima rapid, zbicindu-se în aerul întunecat al odăii, se străvăzu treptat noul trup al Dorei”.

O trăsătură generală a acestor trei proze, *Punțile*, *Vulpile* și *Pielele*, este aceea că protagoniștii trăiesc într-o singurătate stranie. În ciuda acestei situații, nu se ajunge la dramatism. Fiecare personaj în parte se află în căutarea unei alte lumi decât aceea în care corpurile lor trăiesc. În fiecare fragment din carte avem de-a face cu o evoluție spirituală, chiar dacă aceste cuvinte tocite nu apar deloc în limbajul cărtărescian. Există o serie de trepte ce trebuie urcate cu ochii minții. Desăvârșirea se poate împlini doar prin puternicele emoții contrastante. Ce este viu va fi mort, dar și ce este mort va fi din nou viu și asta deoarece „pentru cei din lumea visului, lumea reală e cel mai neverosimil târâm. Pentru morți, cei vii sunt monștri cu ochi strălucitori”. Așadar, tot ceea ce contează este perspectiva, felul de a înainta în materie sau în vis.

Mircea Cărtărescu are curajul de a scrie mereu aceeași carte. Nu pentru că n-ar avea puterea de a se reinventa. A făcut-o, de altfel, de atâtea ori, dacă stăm să ne gândim la opera poetică, la *Levantul*, la *Nostalgia* și, bineînțeles, la opera sa neliterară. Dar atingând acel continuum halucinație – realitate – vis, el simte nevoia de a descoperi profunzimi pe care doar o singură carte nu le poate exprima. *Melancolia* aduce cu sine frumuseți și emoții insuficient explorate în cărțile anterioare. Nevoia de a inventa diverși

eroi provine din dorința de a crea perspective, alternative. Protagonistii lui Mircea Cărtărescu pot fi numiți *personaje-caleidoscop*.

Să ne întoarcem la Vasile Singurătate, însoțitorul lui Ivan pe calea poeziei fără sfârșit. El este un martor discret al revelațiilor/ reveriilor sale. Acest poet din vechime poate să se dea jos de pe soclul său și să leviteze, tot așa cum Ivan poate ieși din parametrii vieții sale pentru a trăi o alta mult mai diversificată în opțiuni. Trăirea în poezie este trăirea cea adevărată, trăirea coborârii de pe soclul limitat și efemer al realității. Cartea se încheie cu următoarele fraze: „Ajunse la rond, unde îl aștepta Vasile Singurătate. Coborâse de pe soclul său și levita la o palmă deasupra aleii. (...) Dar ținea încă la piept o carte, singura scrisă de el vreodată, o carte ilizibilă de piatră. Băiatul se-apropie de soclu și citi înc-odată inscripția săpată-n aramă: «CUM NINGE SOARTA?». Își lipi fruntea de ea și-o repetă în gând până cuvintele își pierdură sensul. Apoi se-ndreptă către marele mutilat și-l luă, fără să-l privească, de braț. Porniră-mpreună de-a lungul șinelor de tramvai, lăsându-și în urmă umbre lungi și subțiri. Strada era tăcută și pustietatea totală. Drumul n-avea sfârșit. Omul de piatră avea să-l însoțească de-acum toată viața”.

Frumusețea *Melancoliei* este aceea că reușește să aducă toate operele lui Mircea Cărtărescu într-una. Nu avem de-a face cu o simplificare, cu o reducere, ci cu o amplificare a emoției care nu reprezintă altceva decât adevărata viață. Dacă nu riști să ieși din tine și să te supui alternativelor ce îți se oferă astfel, nu ești altceva decât un mort. Pielele sunt lepădate una după alta și, în afara timpului omenesc, tinde să iasă din cocon frumusețea pură a emoțiilor de tot felul. În lumea reală, acest lucru nu e posibil decât în vis și poezie. Așadar, a trăi într-un mare poem echivalează cu a-ți observa existența de pe celălalt versant al sorții.

*Mircea Cărtărescu, *Melancolia*, Editura Humanitas, București, 2019.